

Repertoriul jurisprudenței

HOTĂRÂREA CURȚII (Camera întâi)

14 martie 2013*

„Directiva 93/13/CEE — Contracte încheiate cu consumatorii — Contract de împrumut ipotecar — Procedură de executare ipotecară — Competențele instanței naționale de fond — Clauze abuzive — Criterii de apreciere”

În cauza C-415/11,

având ca obiect o cerere de decizie preliminară formulată în temeiul articolului 267 TFUE de Juzgado de lo Mercantil n° 3 de Barcelona (Spania), prin decizia din 19 iulie 2011, primită de Curte la 8 august 2011, în procedura

Mohamed Aziz

împotriva

Caixa d'Estalvis de Catalunya, Tarragona i Manresa (Catalunyacaixa),

CURTEA (Camera întâi),

compusă din domnul A. Tizzano (raportor), președinte de cameră, domnii A. Borg Barthet, M. Ilešič și J.-J. Kasel și doamna M. Berger, judecători,

avocat general: doamna J. Kokott,

grefier: doamna M. Ferreira, administrator principal,

având în vedere procedura scrisă și în urma ședinței din 19 septembrie 2012,

luând în considerare observațiile prezentate:

- pentru M. Aziz, de D. Moreno Trigo, abogado;
- pentru Caixa d'Estalvis de Catalunya, Tarragona i Manresa (Catalunyacaixa), de I. Fernández de Senespleda, abogado;
- pentru guvernul spaniol, de S. Centeno Huerta, în calitate de agent;
- pentru Comisia Europeană, de M. Owsiany-Hornung, precum și de J. Baquero Cruz și de M. van Beek, în calitate de agenți,

după ascultarea concluziilor avocatului general în ședința din 8 noiembrie 2012,

* Limba de procedură: spaniola.

pronunță prezenta

Hotărâre

- 1 Cererea de decizie preliminară privește interpretarea Directivei 93/13/CEE a Consiliului din 5 aprilie 1993 privind clauzele abuzive în contractele încheiate cu consumatorii (JO L 95, p. 29, Ediție specială, 15/vol. 2, p. 273, denumită în continuare „directiva”).
- 2 Această cerere a fost formulată în cadrul unui litigiu între domnul Aziz, pe de o parte, și Caixa d’Estalvis de Catalunya, Tarragona i Manresa (Catalunyacaixa) (denumită în continuare „Catalunyacaixa”), pe de altă parte, privind validitatea anumitor clauze dintr-un contract de împrumut ipotecar încheiat de aceste părți.

Cadrul juridic

Dreptul Uniunii

- 3 Al șaisprezecelea considerent al directivei are următorul cuprins:
„întrucât condiția de bună-credință poate fi îndeplinită de vânzător sau furnizor atunci când acesta acționează în mod corect și echitabil față de cealaltă parte de ale cărei interese legitime trebuie să țină seama [...]”
- 4 Articolul 3 din directivă prevede:
„(1) O clauză contractuală care nu s-a negociat individual se consideră ca fiind abuzivă în cazul în care, în contradicție cu cerința de bună-credință, provoacă un dezechilibru semnificativ între drepturile și obligațiile părților care decurg din contract, în detrimentul consumatorului.

(2) Se consideră întotdeauna că o clauză nu s-a negociat individual atunci când a fost redactată în prealabil, iar, din acest motiv, consumatorul nu a avut posibilitatea de a influența conținutul clauzei, în special în cazul unui contract de adeziune.

[...]

(3) Anexa conține o listă orientativă și neexhaustivă a clauzelor care pot fi considerate abuzive.”
- 5 Potrivit articolului 4 alineatul (1) din aceeași directivă:
„Fără să aducă atingere articolului 7, caracterul abuziv al unei clauze contractuale se apreciază luând în considerare natura bunurilor sau a serviciilor pentru care s-a încheiat contractul și raportându-se, în momentul încheierii contractului, la toate circumstanțele care însoțesc încheierea contractului și la toate clauzele contractului sau ale unui alt contract de care acesta depinde.”
- 6 Articolul 6 alineatul (1) din directivă are următorul cuprins:
„Statele membre stabilesc că clauzele abuzive utilizate într-un contract încheiat cu un consumator de către un vânzător sau un furnizor, în conformitate cu legislația internă, nu creează obligații pentru consumator, iar contractul continuă să angajeze părțile prin aceste clauze [a se citi «potrivit dispozițiilor sale»], în cazul în care poate continua să existe fără clauzele abuzive.”

7 Articolul 7 alineatul (1) din directivă prevede:

„Statele membre se asigură că, în interesul consumatorilor și al concurenților, există mijloace adecvate și eficiente pentru a preveni utilizarea în continuare a clauzelor abuzive în contractele încheiate cu consumatorii de către vânzători sau furnizori.”

8 Anexa la directivă enumeră, la punctul 1, clauzele vizate la articolul 3 alineatul (3) din aceasta din urmă. Ea cuprinde, printre altele, următoarele clauze:

„1. Clauzele care au ca obiect sau ca efect:

[...]

(e) solicitarea de la orice consumator care nu și-a îndeplinit obligația să plătească o sumă proporționată de mare drept compensație;

[...]

(q) excluderea sau obstrucționarea dreptului consumatorului de a introduce acțiuni în justiție sau de a exercita orice altă cale de atac, în special prin solicitarea consumatorului să sesizeze exclusiv o curte de arbitraj care nu este reglementată de dispozițiile legale, restricționând în mod nejustificat dovezile aflate la dispoziția lui sau impunându-i sarcina probei care, în conformitate cu legislația aplicabilă, trebuie să îi revină altei părți la contract.”

Dreptul spaniol

9 În dreptul spaniol, protecția consumatorilor împotriva clauzelor abuzive a fost asigurată inițial prin Legea generală 26/1984 privind protecția consumatorilor și a utilizatorilor (Ley General 26/1984 de la Defensa de los Consumidores y Usuarios) din 19 iulie 1984 (BOE nr. 176 din 24 iulie 1984, p. 21686).

10 Legea generală 26/1984 a fost ulterior modificată prin Legea 7/1998 privind condițiile generale ale contractelor (Ley 7/1998 sobre condiciones generales de la contratación) din 13 aprilie 1998 (BOE nr. 89 din 14 aprilie 1998, p. 12304), prin care directiva a fost transpusă în dreptul intern spaniol.

11 În sfârșit, prin Decretul regal legislativ 1/2007 de aprobare a formei modificate a Legii generale privind protecția consumatorilor și a utilizatorilor și a altor legi complementare (Real Decreto Legislativo 1/2007 por el que se aprueba el texto refundido de la Ley General para la Defensa de los Consumidores y Usuarios y otras leyes complementarias) din 16 noiembrie 2007 (BOE nr. 287 din 30 noiembrie 2007, p. 49181), s-a adoptat textul codificat al Legii 26/1984, cu modificările ulterioare.

12 Potrivit articolului 82 din Decretul regal legislativ 1/2007:

„1. Se consideră abuzivă orice clauză care nu a fost negociată în mod individual și orice practică neconsimțită în mod expres care, contrar bunei-credințe, provoacă un dezechilibru semnificativ între drepturile și obligațiile părților care decurg din contract, în detrimentul consumatorului și al utilizatorului.

[...]

3. Caracterul abuziv al unei clauze se apreciază luând în considerare natura bunurilor sau a serviciilor pentru care s-a încheiat contractul și prin raportare la momentul și la toate circumstanțele care însoțesc încheierea contractului și la toate celelalte clauze ale contractului sau ale unui alt contract de care acesta depinde.

4. Fără a se aduce atingere dispozițiilor alineatelor anterioare, se consideră a fi abuzive în orice caz clauzele care, potrivit prevederilor articolelor 85-90:

- a) supun contractul voinței vânzătorului sau a furnizorului,
- b) limitează drepturile consumatorului și ale utilizatorului,
- c) determină o lipsă de reciprocitate în contract,
- d) impun consumatorului și utilizatorului garanții disproporționate sau le impun acestora în mod necorespunzător sarcina probei,
- e) sunt disproporționate prin raportare la încheierea și la executarea contractului sau
- f) contravin normelor referitoare la competență și la dreptul aplicabil.”

13 În ceea ce privește procedura somației de plată, Codul de procedură civilă (Ley de Enjuiciamiento Civil), în versiunea acestuia în vigoare la data la care a fost inițiată procedura care a dat naștere litigiului principal, reglementează în capitolul V, intitulat „Particularitățile executării bunurilor ipotecate și gajate”, din titlul IV din cartea a III-a a acestuia, în special la articolele 681-698, procedura de executare ipotecară, care reprezintă problema centrală în litigiul principal.

14 Articolul 695 din Codul de procedură civilă prevede:

„1. În procedurile reglementate de prezentul capitol, contestația la executare formulată de debitorul urmărit nu este admisibilă decât dacă se întemeiază pe următoarele motive:

- 1) încetarea garanției sau stingerea obligației garantate, cu condiția prezentării unui certificat eliberat de Registru în care să se menționeze anularea ipotecii sau, dacă este cazul, a gajului fără deposedare ori a unui act autentic care atestă încasarea plății sau anularea garanției;
- 2) o eroare în stabilirea sumei exigibile, atunci când datoria garantată constă în soldul care determină închiderea unui cont între creditorul urmărit și debitorul urmărit. Debitorul urmărit va trebui să prezinte propriul exemplar al extrasului de cont, iar contestația va fi admisă doar când soldul care figurează în extrasul menționat este diferit de cel care rezultă din extrasul de cont prezentat de creditorul urmărit.

[...]

- 3) [...] existența altor drepturi de gaj [sau] de ipotecă [...] înregistrate anterior sarcinii care stă la baza declanșării procedurii, care trebuie să fie dovedită prin certificatul de înregistrare corespunzător.

2. După formularea contestației prevăzute la alineatul anterior, grefierul suspendă executarea și citează părțile pentru a compărea în fața instanței care a pronunțat ordonanța de începere a executării, trebuind să acorde în acest scop un termen de cel puțin patru zile de la citare; în cadrul ședinței, instanța ascultă părțile, se pronunță cu privire la administrarea înscrisurilor care i se prezintă în acest sens și decide pe cale de ordonanță, până la sfârșitul zilei următoare [...]

15 Articolul 698 din Codul de procedură civilă prevede:

„1. Orice acțiuni care pot fi formulate de debitor, de terțul detentor și de orice altă persoană interesată și care nu sunt reglementate la articolele precedente, inclusiv cele care privesc nulitatea titlului executoriu ori scadența, caracterul cert, stingerea sau quantumul datoriei, se soluționează în cadrul unei proceduri corespunzătoare acelor motive, fără a avea drept efect suspendarea sau împiedicarea procedurii prevăzute de acest articol.

[...]

2. La formularea acțiunii menționate la alineatul 1 sau în cursul procedurii căreia aceasta îi dă naștere se poate solicita garantarea eficacității hotărârii care urmează să se pronunțe în respectiva procedură prin indisponibilizarea în totalitate sau în parte a sumei care, conform procedurii reglementate de prezentul capitol, ar trebui eliberată creditorului.

În cazul în care consideră că motivele invocate sunt suficiente, instanța, pe baza înscrisurilor prezentate, dispune indisponibilizarea pe cale de ordonanță. În cazul în care solicitantul nu este în mod neechivoc și suficient solvabil, instanța va trebui să îi solicite să prezinte în prealabil o garanție adecvată pentru a acoperi dobânzile de întârziere și pentru a repara orice alte prejudicii care i-ar putea fi cauzate creditorului.

3. În cazul în care creditorul aduce o garanție considerată de instanță suficientă prin raportare la suma indisponibilizată în urma procedurii prevăzute la alineatul 1, indisponibilizarea se ridică.”

16 Articolul 131 din Legea privind contractul de ipotecă (Ley Hipotecaria), în vigoare la data faptelor din litigiul principal, al cărui text codificat a fost aprobat prin Decretul din 8 februarie 1946 (BOE nr. 58 din 27 februarie 1946, p. 1518), prevede:

„Notarea preventivă a litigiului având ca obiect anularea unui contract de ipotecă sau alte înscrieri care nu sunt întemeiate pe unul dintre cazurile care pot determina suspendarea executării se anulează în temeiul ordonanței de anulare prevăzute la articolul 133, cu condiția ca ele să fie ulterioare notei marginale prin care se constată eliberarea certificatului de sarcini. Actul privind dovada de plată a sumei garantate prin contractul de ipotecă nu poate face obiectul unei înregistrări atâta vreme cât nota marginală menționată nu va fi fost anulată în prealabil, în temeiul unei ordonanțe judecătorești pronunțate în acest scop.”

17 Potrivit articolului 153 bis Legea privind contractul de ipotecă:

„[...] Părțile pot conveni ca, în caz de executare, suma exigibilă să fie cea rezultând din calculul efectuat de instituția financiară de credit în modalitatea stabilită de părțile la contract.

La scadența convenită de părți sau la sfârșitul oricăruia dintre termenele de prorogare stabilite în acest sens, se poate efectua executarea ipotecară conform articolelor 129 și 153 din prezenta lege și dispozițiilor analoge din Codul de procedură civilă.”

Litigiul principal și întrebările preliminare

18 La 19 iulie 2007, domnul Aziz, resortisant marocan care lucra în Spania din luna decembrie 1993, a încheiat cu Catalunyacaixa, prin act notarial, un contract de împrumut cu garanție ipotecară. Imobilul care făcea obiectul garanției era domiciliul familiei domnului Aziz, al cărui proprietar era acesta din 2003.

- 19 Capitalul împrumutat de către Catalunya caixa era de 138 000 de euro și trebuia să fie rambursat în 33 de ani, în 396 de rate lunare, începând cu 1 august 2007.
- 20 Astfel cum reiese din dosarul transmis Curții, acest contract de împrumut încheiat cu Catalunya caixa prevedea, în clauza 6 din acesta, dobânzi de întârziere anuale de 18,75 %, aplicabile în mod automat sumelor neplătite la scadență, fără a fi necesară vreo solicitare în acest sens.
- 21 În plus, clauza 6 bis din contractul menționat conferea Catalunya caixa posibilitatea de a declara exigibil întregul împrumut în cazul în care expira unul dintre termenele stabilite, iar debitorul nu își îndeplinește obligația de plată a unei părți din capital sau din dobânzile împrumutului.
- 22 În sfârșit, clauza 15 din același contract, care reglementa acordul privind cuantificarea datoriei restante, prevedea în favoarea Catalunya caixa posibilitatea nu numai de a recurge la executarea ipotecară pentru recuperarea unei eventuale datorii, ci și de a prezenta direct, în acest scop, quantumul datoriei restante prin intermediul unui certificat adecvat în care să se indice suma solicitată.
- 23 Domnul Aziz a plătit conform contractului ratele aferente perioadei cuprinse între luna iulie 2007 și luna mai 2008, însă a încetat să mai efectueze plăți începând cu luna iunie 2008. În aceste condiții, la 28 octombrie 2008, Catalunya caixa a făcut apel la un notar pentru a obține un act de stabilire a datoriei. Notarul a certificat faptul că din documentele prezentate și din conținutul contractului de împrumut reieșea că quantumul datoriei restante era de 139 764,76 euro, ceea ce corespundea ratelor lunare neplătite, majorate cu dobânzi contractuale și cu dobânzi de întârziere.
- 24 După ce l-a somat, fără succes, pe domnul Aziz să plătească, Catalunya caixa a sesizat, la 11 martie 2009, Juzgado de Primera Instancia n° 5 de Martorell cu o procedură de executare împotriva domnului Aziz, solicitându-i sumele de 139 674,02 euro cu titlu de creanță principală, de 90,74 euro cu titlu de dobânzi scadente și de 41 902,21 euro cu titlu de despăgubiri și cheltuieli.
- 25 Întrucât domnul Aziz nu s-a prezentat în fața instanței, la 15 decembrie 2009, aceasta a dispus începerea executării. Astfel, domnului Aziz i-a fost adresată o somație de plată, la care acesta nici nu s-a conformat, nici nu s-a opus.
- 26 În acest context, s-a organizat vânzarea la licitație publică a imobilului pentru data de 20 iulie 2010, fără să se fi făcut vreo ofertă de cumpărare. În consecință, în conformitate cu dispozițiile Codului de procedură civilă, Juzgado de Primera Instancia n° 5 de Martorell a admis ca acest bun să fie adjudecat la 50 % din valoarea sa. De asemenea, instanța menționată a stabilit data de 20 ianuarie 2011 ca dată la care trebuia să aibă loc transmiterea posesiei imobilului către adjudecatar. Domnul Aziz a fost evacuat, în consecință, din domiciliul său.
- 27 Puțin înainte de acest eveniment, la 11 ianuarie 2011, domnul Aziz a introdus totuși o cerere de pronunțare a unei hotărâri declarative la Juzgado de lo Mercantil n° 3 de Barcelona prin care a solicitat anularea clauzei 15 din contractul de împrumut ipotecar, considerând că ea prezenta un caracter abuziv, și, pe cale de consecință, anularea procedurii de executare.
- 28 În acest context, Juzgado de lo Mercantil n° 3 de Barcelona și-a exprimat îndoielile cu privire la conformitatea cu dreptul spaniol a cadrului juridic stabilit prin directivă.
- 29 În special, a subliniat că, dacă creditorul alege, pentru executarea silită, procedura de executare ipotecară, posibilitățile acestuia de invocare a caracterului abuziv al uneia dintre clauzele unui contract de împrumut sunt foarte limitate, el putându-le utiliza doar într-o procedură de fond ulterioară, care nu are efect suspensiv. Instanța de trimitere a considerat că, în aceste condiții, este extrem de dificil pentru instanțele spaniole să asigure o protecție eficientă a consumatorului în cadrul procedurii de executare ipotecară menționate, precum și în cadrul procedurii de fond corespunzătoare.

- 30 În plus, Juzgado de lo Mercantil n° 3 de Barcelona a considerat că soluționarea cauzei principale ridică și alte probleme referitoare printre altele la interpretarea noțiunii „clauze care au ca obiect sau ca efect solicitarea de la orice consumator care nu și-a îndeplinit obligația să plătească o sumă disproporționat de mare drept compensație”, prevăzută la punctul 1 litera (e) din anexa la directivă, precum și a noțiunii „clauze care au ca obiect sau ca efect excluderea sau obstrucționarea dreptului consumatorului de a introduce acțiuni în justiție sau de a exercita orice altă cale de atac”, prevăzută la punctul 1 litera (q) din anexa menționată. Nu este clară compatibilitatea cu dispozițiile din anexa la directivă a clauzelor privind exigibilitatea anticipată care figurează în contractele de lungă durată, a celor privind stabilirea de dobânzi de întârziere, precum și a celor privind stabilirea unilaterală de către creditor a mecanismelor de cuantificare a întregii datorii restante.
- 31 În aceste condiții, Juzgado de lo Mercantil n° 3 de Barcelona, care are îndoieli cu privire la interpretarea corectă a dreptului Uniunii, a hotărât să suspende judecarea cauzei și să adreseze Curții următoarele întrebări preliminare:
- „1) Sistemul de executare silită a titlurilor judiciare privind bunurile ipotecate sau gajate prevăzut la articolul 695 și următoarele din Codul de procedură civilă, cu limitările acestuia referitoare la motivele de contestare a executării, prevăzute de dreptul procedural spaniol, reprezintă o limitare clară a protecției consumatorului, întrucât presupune, la nivel formal și material, un obstacol clar în calea introducerii de către consumator a acțiunilor în justiție sau a exercitării oricăror alte căi de atac care garantează o protecție efectivă a drepturilor sale?
- 2) Se solicită Curții de Justiție a Uniunii Europene să definească noțiunea de disproporție în raport cu:
- a) posibilitatea exigibilității anticipate în contractele cu durată lungă – în acest caz 33 de ani – ca urmare a încălcării unor obligații aferente unei perioade concrete foarte scurte;
- b) stabilirea unor dobânzi de întârziere – în acest caz mai mari de 18 % – care nu corespund criteriilor de stabilire a dobânzilor moratorii în alte contracte încheiate cu consumatorii (credite de consum), care în alte domenii ale contractelor încheiate cu consumatorii ar putea fi considerate abuzive și care totuși în contractele de împrumut cu garanție imobiliară prezintă o limită legală clară, chiar și în cazurile în care aceste dobânzi trebuie aplicate atât pentru ratele scadente, cât și pentru totalitatea ratelor corespunzătoare exigibilității anticipate;
- c) prevederea unor mecanisme de cuantificare a datoriei restante și de stabilire a dobânzilor variabile – atât cele obișnuite, cât și cele moratorii – realizate unilateral de împrumutător, legate de posibilitatea executării silită imobiliare, care nu permit debitorului urmărit să conteste cuantumul datoriei în procedura de executare propriu-zisă, ci îi impun acestuia formularea unei acțiuni în realizare, iar până la judecarea acesteia prin hotărâre definitivă executarea va fi finalizată sau, cel puțin, debitorul va fi pierdut bunul ipotecat sau dat în garanție, chestiune de o importanță deosebită atunci când creditul este solicitat pentru achiziționarea unei locuințe, iar executarea determină evacuarea din imobil?”

Cu privire la întrebările preliminare

Cu privire la admisibilitate

- 32 Catalunyaacaixa și Regatul Spaniei au îndoieli cu privire la admisibilitatea primei întrebări, pentru motivul că ea nu ar fi utilă instanței de trimitere pentru soluționarea litigiului cu care este sesizată. În această privință, ele susțin că acest litigiu se desfășoară în cadrul unei proceduri de fond autonome și

distincte față de executarea ipotecară și nu privește decât nulitatea clauzei 15 din contractul de împrumut în discuție în litigiul principal prin raportare la reglementarea privind protecția consumatorilor. În consecință, un răspuns referitor la compatibilitatea procedurii de executare ipotecară cu directiva nu este necesar și nici pertinent pentru soluționarea litigiului.

- 33 Din aceeași perspectivă, Regatul Spaniei și Catalunyacaixa contestă și admisibilitatea celei de a doua întrebări, în măsura în care prin aceasta se urmărește obținerea interpretării noțiunii de disproporție, în sensul dispozițiilor relevante din directivă, prin raportare la clauzele referitoare la exigibilitatea anticipată în contractele de lungă durată și la stabilirea unor dobânzi de întârziere. Astfel, ele susțin că aceste clauze nu prezintă nicio legătură cu obiectul litigiului principal și nici nu pot fi utile pentru aprecierea caracterului abuziv al clauzei 15 din contractul de împrumut în discuție în litigiul principal.
- 34 În această privință, trebuie amintit încă de la început că, în temeiul unei jurisprudențe constante, în cadrul procedurii prevăzute la articolul 267 TFUE, care este întemeiată pe o separare clară a funcțiilor între instanțele naționale și Curte, numai instanța națională este competentă să constate și să aprecieze situația de fapt din litigiul principal, precum și să interpreteze și să aplice dreptul național. De asemenea, este numai de competența instanței naționale sesizate cu soluționarea litigiului și care trebuie să își asume răspunderea pentru hotărârea judecătorească ce urmează a fi pronunțată să aprecieze, luând în considerare particularitățile cauzei, atât necesitatea, cât și relevanța întrebărilor pe care le adresează Curții. În consecință, întrucât întrebările adresate au ca obiect interpretarea dreptului Uniunii, Curtea este, în principiu, obligată să se pronunțe (Hotărârea din 14 iunie 2012, Banco Español de Crédito, C-618/10, punctul 76 și jurisprudența citată).
- 35 Astfel, Curtea nu poate respinge o cerere de decizie preliminară formulată de o instanță națională decât atunci când este evident că interpretarea dreptului Uniunii solicitată nu are nicio legătură cu realitatea sau cu obiectul acțiunii principale, atunci când problema este de natură ipotetică sau atunci când Curtea nu dispune de elementele de fapt și de drept necesare pentru a răspunde în mod util întrebărilor care îi sunt adresate (Hotărârea Banco Español de Crédito, citată anterior, punctul 77 și jurisprudența citată).
- 36 Or, nu aceasta este situația în prezenta cauză.
- 37 Astfel, trebuie arătat că, în temeiul sistemului procedural spaniol, în cadrul procedurii de executare ipotecară inițiate de Catalunyacaixa împotriva domnului Aziz, acesta din urmă a avut posibilitatea să conteste caracterul abuziv al unei clauze din contractul încheiat de el cu instituția de credit, care se află la originea începerii procedurii de executare, nu în fața Juzgado de Primera Instancia n° 5 de Martorell, instanța de executare, ci în fața Juzgado de lo Mercantil n° 3 de Barcelona, instanța de fond.
- 38 În acest context, astfel cum arată în mod întemeiat Comisia Europeană, prima întrebare adresată de Juzgado de lo Mercantil n° 3 de Barcelona trebuie înțeleasă într-un sens larg, și anume în sensul că vizează să se aprecieze, în esență, având în vedere limitarea motivelor de contestație admise în cadrul procedurii de executare ipotecară, compatibilitatea cu directiva a puterilor recunoscute instanței de fond, competentă să aprecieze caracterul abuziv al clauzelor care figurează în contractul în discuție în litigiul principal, din care rezultă datoria solicitată în temeiul procedurii de executare menționate.
- 39 În aceste condiții și ținând seama de faptul că Curtea are sarcina de a da instanței de trimitere un răspuns util care să îi permită să soluționeze litigiul cu care este sesizată (a se vedea Hotărârea din 28 noiembrie 2000, Roquette Frères, C-88/99, Rec., p. I-10465, punctul 18, și Hotărârea din 11 martie 2010, Attanasio Group, C-384/08, Rep., p. I-2055, punctul 19), trebuie să se constate că nu este evident că interpretarea dreptului Uniunii solicitată prin intermediul primei întrebări este lipsită de orice legătură cu realitatea sau cu obiectul litigiului principal.

- 40 De asemenea, nu se poate exclude ca interpretarea noțiunii de disproporție, în sensul dispozițiilor relevante din directivă, vizată prin cea de a doua întrebare, să poată fi utilă pentru soluționarea litigiului cu care este sesizat Juzgado de lo Mercantil nr. 3 de Barcelona.
- 41 Astfel, după cum subliniază și avocatul general la punctele 62 și 63 din concluzii, deși cererea de anulare depusă de domnul Aziz în litigiul principal nu se referă decât la validitatea clauzei 15 din contractul de împrumut, este suficient să se constate că, pe de o parte, conform articolului 4 alineatul (1) din directivă, o viziune globală a celorlalte clauze ale contractului vizate de întrebarea menționată poate să aibă efecte asupra examinării celei contestate în acest litigiu, iar pe de altă parte, instanța națională este obligată, în temeiul jurisprudenței Curții, să aprecieze din oficiu caracterul abuziv al tuturor clauzelor contractuale care intră în domeniul de aplicare al directivei, chiar și în absența unei cereri exprese în acest sens, de îndată ce dispune de elementele de drept și de fapt necesare în acest scop (a se vedea în acest sens Hotărârea din 4 iunie 2009, Pannon GSM, C-243/08, Rep., p. I-4713, punctele 31 și 32, precum și Hotărârea Banco Español de Crédito, citată anterior, punctul 43).
- 42 În consecință, întrebările preliminare sunt admisibile în ansamblul lor.

Cu privire la fond

Cu privire la prima întrebare

- 43 Prin intermediul primei întrebări, instanța de trimitere solicită, în esență, să se stabilească dacă directiva trebuie interpretată în sensul că se opune reglementării unui stat membru, precum cea în discuție în litigiul principal, care, în condițiile în care nu prevede, în cadrul unei proceduri de executare ipotecară, motive de contestație întemeiate pe caracterul abuziv al unei clauze cuprinse într-un contract încheiat între un vânzător sau un furnizor și un consumator, nu permite instanței sesizate cu o procedură de fond, competentă să aprecieze caracterul abuziv al unei asemenea clauze, să adopte măsuri provizorii care să garanteze deplina eficacitate a deciziei sale finale.
- 44 Pentru a răspunde la această întrebare, trebuie amintit, de la bun început, că sistemul de protecție pus în aplicare prin directivă se întemeiază pe ideea că un consumator se găsește într-o situație de inferioritate față de un vânzător sau un furnizor în ceea ce privește atât puterea de negociere, cât și nivelul de informare (Hotărârea Banco Español de Crédito, citată anterior, punctul 39).
- 45 Având în vedere o astfel de situație de inferioritate, articolul 6 alineatul (1) din directivă prevede că o clauză abuzivă nu creează obligații pentru consumator. Astfel cum reiese din jurisprudență, este vorba despre o dispoziție imperativă care urmărește să substituie echilibrul formal pe care îl instituie contractul între drepturile și obligațiile cocontractanților printr-un echilibru real, de natură să restabilească egalitatea dintre aceste părți (Hotărârea Banco Español de Crédito, citată anterior, punctul 40 și jurisprudența citată).
- 46 În acest context, Curtea a subliniat deja de mai multe ori că instanța națională este obligată să analizeze din oficiu caracterul abuziv al unei clauze contractuale care se încadrează în domeniul de aplicare al directivei și, prin aceasta, să suplinească dezechilibrul existent între consumator sau vânzător și furnizor, de îndată ce dispune de elementele de drept și de fapt necesare în acest scop (Hotărârile citate anterior Pannon GSM, punctele 31 și 32, precum și Banco Español de Crédito, punctele 42 și 43).
- 47 Astfel, statuând cu privire la o cerere de decizie preliminară introdusă de o instanță națională sesizată în cadrul unei proceduri contradictorii inițiate în urma opoziției formulate de un consumator împotriva unei somații de plată, Curtea a stabilit că această instanță trebuie să dispună din oficiu măsuri de cercetare judecătorească pentru a stabili dacă o clauză prin care se atribuie competență

jurisdicțională teritorială exclusivă, care figurează într-un contract încheiat între un vânzător sau un furnizor și un consumator, intră în domeniul de aplicare al directivei și, în caz afirmativ, trebuie să aprecieze din oficiu eventualul caracter abuziv al unei astfel de clauze (Hotărârea din 9 noiembrie 2010, VB Pénzügyi Lízing, C-137/08, Rep., p. I-10847, punctul 56).

- 48 De asemenea, Curtea a precizat că directiva se opune reglementării unui stat membru care nu permite instanței sesizate cu o cerere de somație de plată să aprecieze din oficiu, *in limine litis* sau într-o altă etapă a procedurii, deși dispune de elementele de drept și de fapt necesare în acest scop, caracterul abuziv al unei clauze privind dobânda moratorie cuprinse într-un contract încheiat între un vânzător sau un furnizor și un consumator, în lipsa unei opoziții formulate de acesta din urmă (Hotărârea Banco Español de Crédito, citată anterior, punctul 57).
- 49 Cu toate acestea, cauza în discuție în litigiul principal este diferită de cele în care s-au pronunțat Hotărârile citate anterior VB Pénzügyi Lízing și Banco Español de Crédito prin faptul că ea privește definirea atribuțiilor care îi revin instanței sesizate cu o procedură de fond care are legătură cu o procedură de executare ipotecară, pentru a se garanta, dacă ar fi cazul, efectul util al deciziei pe fond prin care se declară caracterul abuziv al clauzei contractuale care constituie temeiul titlului executoriu și, prin urmare, al începerii procedurii de executare menționate.
- 50 În această privință, trebuie să se constate că, în lipsa armonizării mecanismelor naționale de executare silită, modalitățile de punere în aplicare a motivelor de contestație admisibile în cadrul unei proceduri de executare ipotecară și a puterilor conferite instanței de fond, competentă să analizeze legalitatea clauzelor contractuale în temeiul cărora a fost stabilit titlul executoriu, sunt reglementate de ordinea juridică internă a statelor membre în temeiul principiului autonomiei procedurale a acestora din urmă, cu condiția însă ca acestea să nu fie mai puțin favorabile decât cele aplicabile unor situații similare supuse dreptului intern (principiul echivalenței) și să nu facă imposibilă în practică sau excesiv de dificilă exercitarea drepturilor conferite consumatorilor de dreptul Uniunii (principiul efectivității) (a se vedea în acest sens Hotărârea din 26 octombrie 2006, Mostaza Claro, C-168/05, Rec., p. I-10421, punctul 24, și Hotărârea din 6 octombrie 2009, Asturcom Telecomunicaciones, C-40/08, Rep., p. I-9579, punctul 38).
- 51 În ceea ce privește principiul echivalenței, trebuie să se constate că Curtea nu dispune de niciun element de natură să dea naștere unor îndoieli în legătură cu conformitatea reglementării în discuție în acțiunea principală cu acesta.
- 52 Astfel, reiese din dosar că sistemul procedural spaniol nu permite instanței sesizate cu o procedură de fond, care are legătură cu o procedură de executare ipotecară, să adopte măsuri provizorii care să garanteze deplina eficacitate a deciziei sale finale nu numai atunci când apreciază caracterul abuziv, în raport cu articolul 6 din directivă, al unei clauze care figurează într-un contract încheiat între un vânzător sau un furnizor și un consumator, ci și atunci când verifică aspectul dacă o astfel de clauză este contrară normelor naționale de ordine publică, fapt care trebuie totuși verificat de instanța de trimitere (a se vedea în acest sens Hotărârea Banco Español de Crédito, citată anterior, punctul 48).
- 53 În ceea ce privește principiul efectivității, trebuie amintit că, potrivit unei jurisprudențe constante a Curții, fiecare caz în care se ridică problema dacă o prevedere procedurală internă face imposibilă sau excesiv de dificilă aplicarea dreptului Uniunii trebuie analizat ținând cont de locul pe care respectiva prevedere îl ocupă în cadrul procedurii în ansamblul său, de modul în care se derulează și de particularitățile acesteia în fața diverselor instanțe naționale (Hotărârea Banco Español de Crédito, citată anterior, punctul 49).
- 54 În speță, reiese din dosarul prezentat Curții că, în sensul articolului 695 din Codul de procedură civilă, în procedurile de executare ipotecară, contestația debitorului urmărit nu este admisibilă decât dacă se întemeiază pe încetarea garanției sau stingerea obligației de garantare, pe o eroare săvârșită cu ocazia

determinării sumei exigibile, atunci când creanța garantată constă în soldul care determină închiderea unui cont între creditorul urmărit și debitorul urmărit, ori pe existența unei alte ipotece sau a altor drepturi de gaj înscrise anterior sarcinii care stă la baza declanșării procedurii.

- 55 Conform articolului 698 din Codul de procedură civilă, orice alte acțiuni care pot fi formulate de debitor, inclusiv cele care privesc anularea titlului executoriu ori scadența, caracterul cert, stingerea sau cuantumul datoriei, se soluționează în cadrul unei proceduri corespunzătoare acelor motive, fără a avea drept efect suspendarea sau împiedicarea procedurii de executare prevăzute de capitolul respectiv.
- 56 În plus, în temeiul articolului 131 din Legea privind contractul de ipotecă, notarea preventivă a litigiului având ca obiect anularea unui contract de ipotecă sau alte înscrieri care nu sunt întemeiate pe unul dintre cazurile care pot determina suspendarea executării se anulează în temeiul ordonanței de anulare prevăzute la articolul 133 din legea menționată, cu condiția ca ele să fie ulterioare notei marginale prin care se constată eliberarea certificatului de sarcini.
- 57 Or, din aceste indicații reiese că, în sistemul procedural spaniol, adjudecarea finală a unui imobil ipotecat de către un terț dobândește întotdeauna un caracter ireversibil, chiar în cazul în care caracterul abuziv al clauzei atacate de consumator în fața instanței de fond determină nulitatea procedurii de executare ipotecară, cu excepția ipotezei în care consumatorul menționat a efectuat o înscriere preventivă a cererii de anulare a ipotecii înainte efectuării notei marginale menționate.
- 58 În această privință, este important totuși să se constate că, ținând seama de desfășurarea și de particularitățile procedurii de executare ipotecară în discuție în litigiul principal, o asemenea ipoteză trebuie considerată ca fiind îndepărtată, întrucât există riscul deloc neglijabil ca consumatorul vizat să nu efectueze înscrierea preventivă menționată în termenele prevăzute în acest sens, fie din cauza caracterului extrem de rapid al procedurii de executare în discuție, fie pentru că nu își cunoaște drepturile sau nu sesizează exact conținutul acestora (a se vedea în acest sens Hotărârea Banco Español de Crédito, citată anterior, punctul 54).
- 59 Trebuie să se constate, așadar, că un asemenea regim procedural, întrucât instituie imposibilitatea instanței de fond, în fața căreia consumatorul a introdus o cerere în care invocă caracterul abuziv al unei clauze contractuale care constituie temeiul titlului executoriu, de a adopta măsuri provizorii care să poată să suspende sau să împiedice procedura de executare ipotecară, atunci când adoptarea unor asemenea măsuri se dovedește necesară pentru garantarea deplinei eficacități a deciziei sale finale, este de natură să aducă atingere efectivității protecției urmărite de directivă (a se vedea în acest sens Hotărârea din 13 martie 2007, Unibet, C-432/05, Rep., p. I-2271, punctul 77).
- 60 Astfel, după cum a subliniat și avocatul general la punctul 50 din concluzii, în lipsa acestei posibilități, în toate cazurile în care, precum în cauza principală, executarea imobiliară a bunului ipotecat se efectuează înaintea pronunțării deciziei instanței de fond prin care se declară caracterul abuziv al clauzei contractuale aflate la originea ipotecii și, prin urmare, nulitatea procedurii de executare, această decizie nu ar permite să garanteze consumatorului respectiv decât o protecție *a posteriori*, de natură exclusiv financiară, care s-ar dovedi incompletă și insuficientă și nu ar constitui un mijloc nici adecvat, nici eficient pentru a preveni utilizarea acestor clauze în continuare, contrar prevederilor articolului 7 alineatul (1) din Directiva 93/13.
- 61 Situația este aceeași *a fortiori* atunci când, precum în cauza principală, bunul care face obiectul garanției ipotecare este locuința consumatorului prejudiciat și a familiei sale, întrucât acest mecanism de protecție a consumatorilor limitat la plata unor despăgubiri nu permite împiedicarea pierderii definitive și ireversibile a locuinței respective.
- 62 Astfel cum a subliniat și instanța de trimitere, ar fi suficient ca vânzătorii sau furnizorii să inițieze, dacă sunt îndeplinite condițiile în acest sens, o asemenea procedură de executare ipotecară pentru a-i lipsi, în esență, pe consumatori de posibilitatea de a beneficia de protecția pe care directiva urmărește să o

asigure, ceea ce ar fi contrar și jurisprudenței Curții potrivit căreia specificitatea procedurilor jurisdicționale care se desfășoară în cadrul dreptului național între vânzători sau furnizori și consumatori nu poate constitui un element de natură să afecteze protecția juridică de care trebuie să beneficieze aceștia din urmă în temeiul dispozițiilor acestei directive (a se vedea în acest sens Hotărârea Banco Español de Crédito, citată anterior, punctul 55).

- 63 În aceste condiții, trebuie să se constate că reglementarea spaniolă în discuție în litigiul principal nu este conformă cu principiul efectivității, întrucât face imposibilă sau excesiv de dificilă, în cadrul procedurilor de executare ipotecară inițiate de vânzători sau de furnizori în care consumatorii sunt debitori urmăriți, aplicarea protecției pe care directiva urmărește să o confere acestora din urmă.
- 64 În lumina acestor considerații, trebuie să se răspundă la prima întrebare că directiva trebuie interpretată în sensul că se opune reglementării unui stat membru, precum cea în discuție în litigiul principal, care, în condițiile în care nu prevede, în cadrul unei proceduri de executare ipotecară, motive de contestație întemeiate pe caracterul abuziv al unei clauze contractuale care constituie temeiul titlului executoriu, nu permite instanței sesizate cu procedura de fond, competentă să aprecieze caracterul abuziv al unei asemenea clauze, să adopte măsuri provizorii, printre care în special suspendarea procedurii de executare menționate, atunci când adoptarea acestor măsuri este necesară pentru garantarea deplinei eficacități a deciziei sale finale.

Cu privire la a doua întrebare

- 65 Prin intermediul celei de a doua întrebări, instanța de trimitere urmărește, în esență, să obțină precizări referitoare la elementele constitutive ale noțiunii „clauză abuzivă”, din perspectiva articolului 3 alineatele (1) și (3) din directivă, precum și a anexei la aceasta, pentru a aprecia caracterul abuziv sau neabuziv al clauzelor care fac obiectul litigiului principal și care se referă la exigibilitatea anticipată în contractele de lungă durată, precum și la acordul privind cuantificarea datoriei restante.
- 66 În această privință, trebuie precizat că, potrivit unei jurisprudențe constante, competența Curții în materie privește interpretarea noțiunii „clauză abuzivă”, menționată la articolul 3 alineatul (1) din directivă și în anexa la aceasta, precum și criteriile pe care instanța națională poate sau trebuie să le aplice la examinarea unei clauze contractuale în raport cu dispozițiile directivei, avându-se în vedere că este de competența instanței menționate să se pronunțe, ținând cont de aceste criterii, asupra calificării concrete a unei clauze contractuale specifice în funcție de împrejurările proprii fiecărei spețe. Rezultă că Curtea trebuie să se limiteze la a oferi instanței de trimitere indicații de care aceasta din urmă trebuie să țină seama pentru a aprecia caracterul abuziv al clauzei în discuție (a se vedea Hotărârea din 26 aprilie 2012, Invitel, C-472/10, punctul 22 și jurisprudența citată).
- 67 În aceste condiții, este important să se arate că, referindu-se la noțiunile de bună-credință și de dezechilibru semnificativ între drepturile și obligațiile părților care decurg din contract, în detrimentul consumatorului, articolul 3 alineatul (1) din directiva menționată nu definește decât în mod abstract elementele care conferă caracter abuziv unei clauze contractuale care nu a făcut obiectul unei negocieri individuale (a se vedea Hotărârea din 1 aprilie 2004, Freiburger Kommunalbauten, C-237/02, Rec., p. I-3403, punctul 19, și Hotărârea Pannon GSM, citată anterior, punctul 37).
- 68 Or, astfel cum a arătat avocatul general la punctul 71 din concluzii, pentru a ști dacă o clauză provoacă un „dezechilibru semnificativ” între drepturile și obligațiile părților care decurg din contract, în detrimentul consumatorului, trebuie să se țină seama în special de normele aplicabile în dreptul național în lipsa unui acord între părți în acest sens. Instanța națională va putea evalua, prin intermediul unei asemenea analize comparative, dacă și, eventual, în ce măsură contractul îl plasează pe consumator într-o situație juridică mai puțin favorabilă în raport cu cea prevăzută de dreptul

național în vigoare. De asemenea, este relevant în acest scop să se procedeze la o examinare a situației juridice în care se găsește consumatorul menționat având în vedere mijloacele de care dispune, potrivit reglementării naționale, pentru a face să înceteze utilizarea clauzelor abuzive.

- 69 În ceea ce privește împrejurările în care un asemenea dezechilibru este creat „în contradicție cu cerința de bună-credință”, este important să se constate că, având în vedere al șaisprezecelea considerent al directivei și astfel cum a subliniat, în esență, avocatul general la punctul 74 din concluzii, instanța națională trebuie să verifice în acest scop dacă vânzătorul sau furnizorul, acționând în mod corect și echitabil față de consumator, se putea aștepta în mod rezonabil ca acesta din urmă să accepte o asemenea clauză în urma unei negocieri individuale.
- 70 În acest sens, trebuie amintit că anexa la care face trimitere articolul 3 alineatul (3) din directivă nu conține decât o listă orientativă și neexhaustivă a clauzelor care pot fi considerate abuzive (a se vedea Hotărârea Invitel, citată anterior, punctul 25 și jurisprudența citată).
- 71 În plus, potrivit articolului 4 alineatul (1) din directivă, caracterul abuziv al unei clauze contractuale trebuie apreciat luându-se în considerare natura bunurilor sau a serviciilor pentru care s-a încheiat contractul și raportându-se, în momentul încheierii contractului, la toate circumstanțele care însoțesc încheierea contractului (Hotărârile citate anterior Pannon GSM, punctul 39, și VB Pénzügyi Lízing, punctul 42). Din această perspectivă, rezultă că trebuie apreciate și consecințele pe care clauza menționată le poate avea în cadrul dreptului aplicabil contractului, ceea ce implică o examinare a sistemului juridic național (a se vedea Hotărârea Freiburger Kommunalbauten, citată anterior, punctul 21, și Ordonanța din 16 noiembrie 2010, Pohotovost, C-76/10, Rep., p. I-11557, punctul 59).
- 72 Juzgado Mercantil de lo n° 3 de Barcelona are sarcina să aprecieze în lumina acestor criterii caracterul abuziv al clauzelor la care se referă cea de a doua întrebare adresată.
- 73 Mai precis, în ceea ce privește, mai întâi, clauza referitoare la exigibilitatea anticipată în contractele de lungă durată pentru încălcarea de către debitor a obligațiilor sale pe o perioadă limitată, instanța de trimitere are sarcina de a verifica în special, astfel cum a arătat avocatul general la punctele 77 și 78 din concluzii, dacă posibilitatea vânzătorului sau a furnizorului de a declara exigibil tot împrumutul depinde de neexecutarea de către consumator a unei obligații care prezintă un caracter esențial în cadrul raportului contractual în cauză, dacă această posibilitate este prevăzută pentru situațiile în care o asemenea neexecutare prezintă un caracter suficient de grav în raport cu durata și cu suma împrumutată, dacă posibilitatea respectivă derogă de la normele aplicabile în materie și dacă dreptul național prevede mijloace adecvate și eficiente care să permită consumatorului supus aplicării unei asemenea clauze să remedieze efectele respectivei exigibilități a împrumutului.
- 74 Apoi, în ceea ce privește clauza referitoare la stabilirea unor dobânzi de întârziere, trebuie amintit că, în lumina punctului 1 litera (e) din anexa la directivă coroborat cu dispozițiile articolului 3 alineatul (1) și ale articolului 4 alineatul (1) din directivă, instanța de trimitere va trebui să verifice în special, astfel cum a subliniat avocatul general la punctele 85-87 din concluzii, pe de o parte, normele naționale care sunt aplicabile între părți, în ipoteza în care nu a fost convenit niciun acord în acest sens în contractul în cauză sau în diferite contracte de acest tip încheiate cu consumatorii, și, pe de altă parte, nivelul ratei dobânzii de întârziere stabilit, prin raportare la rata dobânzii legale, pentru a verifica dacă el este de natură să garanteze realizarea obiectivelor pe care le urmărește în statul membru vizat și nu depășește ceea ce este necesar pentru a le atinge.
- 75 În sfârșit, în ceea ce privește clauza referitoare la stabilirea unilaterală de către împrumutător a cuantumului datoriei neplătite, legată de posibilitatea de începere a procedurii de executare ipotecară, este necesar să se constate că, ținând seama de punctul 1 litera (q) din anexa la directivă, precum și de criteriile care figurează la articolul 3 alineatul (1) și la articolul 4 alineatul (1) din aceasta, instanța de trimitere va trebui în special să aprecieze dacă și, eventual, în ce măsură clauza în discuție derogă

de la normele aplicabile în lipsa unui acord între părți, în așa fel încât să facă mai dificile pentru consumator, având în vedere mijloacele procedurale de care dispune, accesul la justiție și exercitarea dreptului său la apărare.

76 În lumina celor care precedă, trebuie să se răspundă la a doua întrebare că:

— Articolul 3 alineatul (1) din directivă trebuie interpretat în sensul că:

- noțiunea „dezechilibru semnificativ” în detrimentul consumatorului trebuie apreciată prin intermediul unei analize a normelor naționale aplicabile în lipsa unui acord între părți, pentru a evalua dacă și, eventual, în ce măsură contractul îl plasează pe consumator într-o situație juridică mai puțin favorabilă în raport cu cea prevăzută de dreptul național în vigoare. De asemenea, este relevant în acest scop să se procedeze la o examinare a situației juridice în care se găsește consumatorul menționat având în vedere mijloacele de care dispune, potrivit reglementării naționale, pentru a face să înceteze utilizarea clauzelor abuzive;
- pentru a ști dacă dezechilibrul este creat „în contradicție cu cerința de bună-credință”, este important să se verifice dacă vânzătorul sau furnizorul, acționând în mod corect și echitabil față de consumator, se putea aștepta în mod rezonabil ca acesta din urmă să accepte clauza în discuție în urma unei negocieri individuale.

— Articolul 3 alineatul (3) din directivă trebuie interpretat în sensul că anexa la care face trimitere această dispoziție nu conține decât o listă orientativă și neexhaustivă a clauzelor care pot fi considerate abuzive.

Cu privire la cheltuielile de judecată

77 Întrucât, în privința părților din litigiul principal, procedura are caracterul unui incident survenit la instanța de trimitere, este de competența acesteia să se pronunțe cu privire la cheltuielile de judecată. Cheltuielile efectuate pentru a prezenta observații Curții, altele decât cele ale părților menționate, nu pot face obiectul unei rambursări.

Pentru aceste motive, Curtea (Camera întâi) declară:

- 1) **Directiva 93/13/CEE a Consiliului din 5 aprilie 1993 privind clauzele abuzive în contractele încheiate cu consumatorii trebuie interpretată în sensul că se opune reglementării unui stat membru, precum cea în discuție în litigiul principal, care, în condițiile în care nu prevede, în cadrul unei proceduri de executare ipotecară, motive de contestație întemeiate pe caracterul abuziv al unei clauze contractuale care constituie temeiul titlului executoriu, nu permite instanței sesizate cu procedura de fond, competentă să aprecieze caracterul abuziv al unei asemenea clauze, să adopte măsuri provizorii, printre care în special suspendarea procedurii de executare menționate, atunci când adoptarea acestor măsuri este necesară pentru garantarea deplinei eficacități a deciziei sale finale.**
- 2) **Articolul 3 alineatul (1) din Directiva 93/13 trebuie interpretat în sensul că:**
 - noțiunea „dezechilibru semnificativ” în detrimentul consumatorului trebuie apreciată prin intermediul unei analize a normelor naționale aplicabile în lipsa unui acord între părți, pentru a evalua dacă și, eventual, în ce măsură contractul îl plasează pe consumator într-o situație juridică mai puțin favorabilă în raport cu cea prevăzută de dreptul național în vigoare. De asemenea, este relevant în acest scop să se procedeze la o examinare a

situației juridice în care se găsește consumatorul menționat având în vedere mijloacele de care dispune, potrivit reglementării naționale, pentru a face să înceteze utilizarea clauzelor abuzive;

- **pentru a ști dacă dezechilibrul este creat „în contradicție cu cerința de bună-credință”, este important să se verifice dacă vânzătorul sau furnizorul, acționând în mod corect și echitabil față de consumator, se putea aștepta în mod rezonabil ca acesta din urmă să accepte clauza în discuție în urma unei negocieri individuale.**

Articolul 3 alineatul (3) din Directiva 93/13 trebuie interpretat în sensul că anexa la care face trimitere această dispoziție nu conține decât o listă orientativă și neexhaustivă a clauzelor care pot fi considerate abuzive.

Semnături